

РОЗДІЛ 1 ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

УДК 37.018.042-053.4

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2023.3.1>

Надія АЛЕНДАРЬ

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-2423-1343

Наталія СЕМЕНОВА

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-5247-7439

Бібліографічний опис статті: Алendarь, Н., Семенова, Н. (2023). Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї як основа педагогіки партнерства. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 3–9, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.3.1>

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

Роль сім'ї у суспільстві незрівнянна за своєю силою ні з будь-якими іншими соціальними інститутами, адже саме в сім'ї формується і розвивається особистість, відбувається оволодіння нею соціальними ролями, необхідними для щасливого життя в суспільстві. Сім'я є першим мікросередовищем, у якому дитина розвивається, формується, виховується, навчається. У родинному колі створюється природне середовище для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення. Дошкільний вік можна вважати тим періодом у житті дитини, коли вона практично щодня відкриває для себе щось нове та особливо активно пізнає навколишній світ з його різноманіттям людських відносин, явищ і діяльності дорослих.

Проте, соціально-педагогічні дослідження умов сімейного виховання, а також практика роботи сучасних закладів дошкільної освіти переконливо доводять, що батькам необхідна допомога спеціалістів-педагогів, спрямована на підвищення їхньої педагогічної культури, на створення в сім'ї та ЗДО середовища, яке сприяло б емоційному збагаченню дитини, її морально-духовному становленню. Ефективна взаємодія сучасного закладу дошкільної освіти та сім'ї можлива тоді, коли й ті, й інші усвідомлюють, що в них єдина мета – всебічний та гармонійний розвиток дитини. Забезпечити таку взаємодію можливо лише спільними зусиллями на засадах партнерства.

У статті аналізуються різні трактування терміну «партнерство». Розглянуті принципи на яких ґрунтується педагогіка партнерства. Охарактеризовані функції, які виконує сучасна сім'я. Описані класичні форми взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї. Визначено умови ефективного партнерства ЗДО та сім'ї.

Ключові слова: сім'я, родина, заклад дошкільної освіти, взаємодія, партнерство.

Nadiia ALENDAR

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-2423-1343

Nataliia SEMENOVA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-5247-7439

To cite this article: Alendar, N., Semenova, N. (2023). Vzaiemodiia zakladu doshkilnoi osvity ta simi yak osnova pedahohiky partnerstva [Interaction of preschool education institution and family as the basis of partnership pedagogics]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 3–9, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.3.1>

INTERACTION OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION AND FAMILY AS THE BASIS OF PARTNERSHIP PEDAGOGICS

The role of the family in society is incomparable in its strength with any other social institutions, because it is in the family that the personality is formed and developed, mastering the social roles necessary for a happy life in society takes place. The family is the first microenvironment in which a child develops, is formed, is brought up, and learns. In the family circle, a natural environment is created for the child's physical, spiritual, intellectual, cultural, social development, and its material support. Preschool age can be considered the period in a child's life when he discovers something new for himself almost every day and especially actively learns about the world around him with its variety of human relations, phenomena and activities of adults.

However, socio-pedagogical studies of the conditions of family education, as well as the practice of modern preschool education institutions, convincingly prove that parents need the help of specialist teachers, aimed at improving their pedagogical culture, creating an environment in the family and in preschools that would promote emotional enrichment of the child, his moral and spiritual development. Effective interaction between the modern preschool education institution and the family is possible when both of them realize that their only goal is the comprehensive and harmonious development of the child. Ensuring such interaction is possible only through joint efforts on the basis of partnership.

The article analyzes different interpretations of the term "partnership". The principles on which partnership pedagogy is based are considered. The functions performed by a modern family are characterized. Classic forms of interaction between preschool education institution and family are described. The conditions of effective partnership between the preschool education institution and the family have been determined.

Key words: family, family, preschool education institution, interaction, partnership.

Актуальність проблеми. Усім відомо, що сьогодні дуже стрімко змінюється світ. Саме це і зумовлює значні реформування та трансформаційні процеси в галузі дошкільної освіти. В умовах модернізації української освіти в цілому, одним із напрямків оптимізації освітнього процесу закладу дошкільної освіти, є його спрямування на демократизацію взаємовідносин педагога, дитини, родини, що відображається в абсолютно нових підходах: створенні сприятливої атмосфери співпраці з родинами вихованців. Процес модернізації та реформування змісту дошкільної освіти спрямований на розвиток творчого потенціалу дитини, що має свої особливості у ранньому та дошкільному віці, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини, на забезпечення психолого-педагогічного супроводу дитини у дошкільні роки.

Відповідно до ст.ст. 8, 9 Закону України «Про дошкільну освіту» сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти в дошкільних та інших навчальних закладах або забезпечити дошкільну освіту в сім'ї відповідно до Базового компонента дошкільної освіти; відвідування дитиною закладу дошкільної освіти не

звільняє сім'ю від обов'язку виховувати, розвивати і навчати її в родинному колі; батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність перед суспільством і державою за розвиток, виховання і навчання дітей, а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності (Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy, 2001).

Одним із принципів дошкільної освіти є єдність виховних впливів сім'ї і ЗДО (ст. 6 Закону України «Про дошкільну освіту»). Організатором і координатором співробітництва ЗДО і сім'ї є керівник (директор) закладу. На сучасному етапі управління закладом дошкільної освіти вимагає від керівника наукової компетентності, майстерності, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, нормативно-правових питаннях, реалізовувати конструктивні ідеї.

Однією зі складових такого підходу є педагогіка партнерства.

Термін «партнерство» переважно трактується як:

- система взаємовідносин, які відбуваються у процесі певної спільної діяльності;
- спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівності та доповнюваності всіх її учасників;

- організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації;

- спосіб взаємовідносин, за яких зберігаються права кожної зі сторін, чітко узгоджені та злагоджені дії учасників спільної справи, що ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності.

Педагогіка партнерства – чітко визначена система взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (дітей, батьків, вихователів), яка:

- організовується на принципах добровільності й спільних інтересів;

- ґрунтується на повазі й рівноправності всіх учасників, дотримуючись визначених норм (права та обов'язки) та враховуючи ціннісні орієнтири кожної із сторін;

- передбачає активне включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їх результати.

Педагогіка партнерства ґрунтується на таких *принципах*:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах, стосунках;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);

- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) (Zaporozhtseva Yu.S., 2019).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемі взаємодії ЗДО з батьками вихованців присвячено праці Богуш А, Беленької Г., Гавриш Н., Галицької Т., Головка М., Гузь В., Задорожної Г., Ковалевська Н., Семенової Н. У дослідженнях Г. Глушакової, Г. Гризик, Т. Доронової сформульовано методичні рекомендації щодо організації ефективної взаємодії працівників закладів дошкільної освіти з батьками вихованців, а у працях Л. Островської та О. Урбанської досліджено форми, методи роботи закладу дошкільної освіти з сім'єю.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Основою, базою педагогіки партнерства є взаємодія усіх сторін освітнього процесу. У нашому випадку закладу дошкільної освіти, сім'ї та дітей.

Взаємодія – категорія, що відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їх взаємну зумовленість і породження одним об'єктом іншого, а також процес взаємного впливу один на одного, будь-який зв'язок і відношення між матеріальними об'єктами і явищами. Взаємодія визначає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної системи, її об'єднання, – співдія, співдіяння; взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджену дію між ким-, чим-небудь (Yak stvoryty vnutrishniu systemu zabezpechennia yakosti osvity, 2023).

Отже, поняття «взаємодія» можна охарактеризувати як рівноцінний вплив її учасників один на одного, як процес двосторонньої діяльності, спрямованої на досягнення поставленої мети.

Багатосторонній підхід до трактування поняття зумовлений певною мірою тим, що взаємодію визначають за різними ознаками: якість впливу учасників один на одного, види, тривалість тощо.

На сучасному етапі розвитку суспільства вже перестало дискутуватися питання про пріоритетність у виховному процесі інституту сім'ї і суспільних установ. Зрозуміло, що першість належить лише сім'ї, родині, а суспільні інститути, такі як заклад дошкільної освіти, мають допомагати батькам у правильному здійсненні впливу на дітей, оскільки сім'я була й лишається головним осередком, де відбувається становлення і розвиток особистості дитини. Саме у родинному колі малюк отримує перші уроки життя.

Педагогічні працівники вирішують низку завдань, співпрацюючи з родинами своїх вихованців і здійснюючи таким чином просвітницьку роботу. До основних завдань взаємодії із сім'єю вихованців, які реалізуються на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти, належать:

- обґрунтування першочергової ролі батьків у вихованні дітей;

- розкриття ролі закладів дошкільної освіти;

- допомога в усвідомленні особливостей дошкільного дитинства;

- залучення батьків до посиленої участі у створенні умов для різноманітної діяльності дітей;

- ознайомлення родини зі специфікою розвитку, виховання та навчання дітей раннього та дошкільного віку.

Зауважимо, що приступаючи до їх реалізації, вихователі враховують виховний потенціал сімей та їх особливості:

- для одних заклад дошкільної освіти – зручний вихід, коли матір може брати участь у виробництві;

- для других – звичайний і навіть необхідний етап у житті їхньої дитини;

- треті вважають, що дошкільний заклад зобов'язаний взяти на себе всі виховні функції та створити для дітей найкращі умови життя;

- четверта група – сім'ї, які не звертають належної уваги ні на виховання своїх дітей, ні на заклад дошкільної освіти (Semenova N., Lavriv Kh., Bondaruk D. 2017).

У кожній сім'ї існує своя конфігурація, або карта функцій. Це означає, що члени сім'ї в процесі життєдіяльності виконують певні функції.

Виділяють такі головні функції сім'ї:

- соціалізуюча (у т. ч. виховна);
- економічна (господарська);
- терапевтична (емоційна);
- рекреативна (функція духовного (культурного) спілкування та творчого розвитку);
- репродуктивна;
- побутова (у т. ч. функція турботи про дімівку).

Виконання цих функцій визначає життєздатність сім'ї. Для виявлення рівня виховної функції вихователі проводять вивчення кожної сім'ї.

Мета вивчення сімей полягає в:

- ознайомленні з матеріальними умовами життя, її психологічним кліматом, особливостями поведінки дитини вдома;

- визначенні рівня педагогічної культури батьків;

- виявленні труднощів, які виникають у батьків;

- узагальненні позитивного досвіду сімейного виховання з метою його розповсюдження;

- здійсненні педагогічного впливу на батьків на основі детального аналізу одержаних даних про кожну сім'ю.

Тобто, взаємодія передбачає обізнаність педагогів ЗДО про особливості сімей їх вихованців, і відповідно, окреслення плану подальших дій щодо гармонійного і всебічного розвитку кожної дитини.

Виявлення рівня виховного потенціалу сім'ї вихователі проводять через вивчення кожної з них. Мета вивчення сімей, за нашим переко-

нанням, полягає в ознайомленні з матеріальними умовами життя, її психологічним кліматом, особливостями поведінки дитини вдома; у визначенні рівня педагогічної культури батьків; у виявленні труднощів, які виникають у батьків; в узагальненні позитивного досвіду сімейного виховання з метою його розповсюдження; у здійсненні педагогічного впливу на батьків на основі детального аналізу одержаних даних про кожну сім'ю.

Тобто саме така взаємодія передбачає обізнаність педагогів закладів дошкільної освіти про особливості сімей їх вихованців, і, відповідно, окреслення плану подальших дій щодо гармонійного й різнобічного розвитку кожної дитини. У сучасній дошкільній педагогіці окреслено основні принципи взаємодії з батьками: професійної компетентності; діагностичного підходу до родин; диференційованого підходу до родин; спрямованості педагогічної освіти батьків на особистість дитини, її індивідуальний, творчий розвиток; індивідуального підходу до кожної дитини.

Активно використовують такі методи вивчення сімей: спостереження; бесіди; виконання дитиною практичного завдання в присутності батьків чи близького дорослого; відвідання сім'ї дитини; анкетовані відповіді тощо.

Дошкільна педагогіка має достатньо напрацьований інструментарій взаємодії закладів дошкільної освіти з сім'ями. Це форми і методи співпраці ЗДО з батьками. Основним критерієм поділу на форми взаємодії є кількість учасників (див. табл. 1).

Такий поділ умовний, але досить усталений у широкій практиці роботи закладів дошкільної освіти. Тобто, взаємодіючи з батьками, вихователь отримує змогу встановити з ними довірливі стосунки, засновані на взаємній повазі, накреслити шляхи дієвої допомоги сім'ї, дати батькам конкретні поради. Тому взаємодію з сім'ями педагогічні працівники починають з діагностики сім'ї, визначення домашніх умов і проблем у вихованні дитини. Це необхідно для вивчення стану сім'ї і встановлення рівня її педагогічних знань. Вихователь має вивчити психологічний клімат у кожній сім'ї, налаштувати батьків на взаємодію, на бажання бачити заклад дошкільної освіти як «велику родину». Діагностика сімей не припиняється протягом усього перебування дітей у ньому. Це здійс-

Класичні форми взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї

Індивідуальні	Групові (або колективні)
індивідуальні бесіди; індивідуальні консультації; відвідування сімей вдома; телефонні дзвінки; тести; анкети; письмові форми спілкування (листування, щотижневі нотатки індивідуальні зошити тощо); папки-пересувки; час коли дитину приводять та забирають із закладу дошкільної освіти; доручення батькам, залучення їх до життя дітей в закладі дошкільної освіти.	батьківські збори; лекції, лекторії для батьків; дні відкритих дверей; батьківський куточок, стенди, інформаційні бюлетені; групові консультації; тренінгові заняття; виготовлення альбомів, влаштування виставок (фотовиставок); круглі столи, ділові ігри; свята, концерти для батьків, конкурси; клуби батьків; педагогічні бібліотеки; ремонт групової кімнати.

снюється за допомогою анкетування батьків, тестування, відвідування сімей удома тощо (Semenova N. I., 2018).

Важливою складовою індивідуальної роботи з батьками є відвідування сімей. Адже вони дають педагогові змогу спілкуватися з усіма членами родини, які беруть участь у вихованні дитини (із сестрами, братами, бабусями, дідусями та ін.). У подальшому така робота сприяє відпрацюванню єдиного погляду вихователів і батьків на виховання та розвиток дітей.

Проведений нами аналіз літературно-джерельної бази щодо взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї виявив, що педагогізація родин відбувається через консультативно-рекомендаційну (батьківські збори, усні й письмові консультації, бесіди, практикуми, тренінги тощо), лекційно-просвітницьку (батьківські лекторії, всеобучі, конференції, педагогічні читання) діяльність, залучення батьків до освітнього процесу («дні відкритих дверей»), участь у підготовці й проведенні свят, розваг, окремих занять, в оснащенні педагогічного процесу та впорядкуванні приміщень, території разом з дітьми і педагогами).

У процесі нашого дослідження ми переконалися, що процес взаємодії потребує забезпечення диференційованого підходу: в одних батьків є проблеми у вихованні, які мають вирішуватися індивідуально, а інші можуть ділитися передовим досвідом сімейного виховання. Відповідно, в індивідуальних бесідах батьки з більшим бажанням і відвертістю розповідатимуть про ті прикраси, які інколи трапляються у сім'ї, про занепокоєння, які викликає поведінка дитини, про її успіхи. Індивідуальні бесіди можуть проходити як за ініціативою

батьків, так і вихователів. Деякі батьки, яких називають «свідомими», можуть виступати у ролі помічників педагогів. Вони із задоволенням діляться досвідом родинного виховання, допомагають проводити різноманітні заходи (ігри для батьків, спільні свята та розваги батьків і дітей тощо).

Таким чином, організація взаємодії з сім'ями має ґрунтуватися на інтерактивних підходах (у розумінні способу впливу: наочному, вербальному, практичному; спілкування зі спеціалістами: лікарями, психологами та ін.). Серед найбільш розповсюджених нами виділено такі: фронтальні та індивідуальні опитування батьків; вивчення соціального портрета родин вихованців; групові зустрічі у формі «круглих столів», дискусій, диспутів; лекторії, семінари; організація «днів відкритих дверей», «днів щасливої родини» для батьків; активізація діяльності інформаційних корзин, інформаційних скриньок листів, телефону довіри; спільне проведення дозвілля; цільові та спонтанні бесіди; зустрічі з членами сімей вихованців; групові зустрічі-практикуми з елементами тренінгу; вистави для дітей з участю батьків (де батьки виконують головні ролі); організація конкурсів сімейних талантів; укладання генеалогічного дерева сім'ї, родинних альбомів; наочна пропаганда, консультації; організація клубів, ділових ігор тощо.

Новими ефективними формами взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками є групові семінари, практикуми, тренінги. Вони передбачають як теоретичне ознайомлення з проблемами виховання, так і практичні завдання на розв'язування конкретних педагогічних задач (наприклад, програвання ситуацій самими

батьками). Ефективною є паралельна робота з дітьми з тієї ж проблеми. На цій основі можна наочно розглянути подвійність ситуації, виявити позицію дитини і дорослого. Робота тренінгової групи передбачає серію занять-практикумів. Деякі з них можуть включати спільну творчість дітей і батьків. Заняття, що проводяться разом із дітьми, мають на меті розвиток інтересу, уважного ставлення до членів своєї родини, емоційне зближення сім'ї.

Простором для творчої взаємодії з сім'ями є ділові ігри. Вони максимально наближають учасників гри до реального стану, формують навички швидкого прийняття педагогічно доцільних рішень, вміння вчасно побачити та виправити помилку. Мета ділових ігор – вироблення і закріплення певних педагогічних навичок у батьків, формування умінь запобігати конфліктним ситуаціям у сім'ї. Вони можуть бути спрямовані на взаємодію майбутніх першокласників і батьків, у яких відбуватиметься прийняття нової соціальної ролі дитини, адаптація до умов шкільного середовища, її нових домашніх обов'язків тощо. Ділові ігри, що проводяться з батьками, націлені на розвиток їхніх рефлексивних здібностей, які є компонентом структури їх особистісної готовності до сприймання нового статусу дитини-першокласника, сприяють усвідомленню ними нових освітніх завдань.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи результати проведеного нами аналізу генезису взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї у вихованні, можна зробити такі висновки:

- існують різноманітні наукові підходи до розв'язання питання взаємодії сучасного закладу дошкільної освіти і сім'ї;
- у нашому дослідженні поняття «взаємодія» ми визначаємо як процес взаємного впливу, співпраці між закладом дошкільної освіти з сім'єю, що характеризується двосто-

ронньою активністю, спрямованою на реалізацію поставленої мети – виховання дитини та підвищення рівня культури батьків;

- вироблення педагогічних умінь досягається лише за активної участі батьків у різноманітних справах і заняттях, пов'язаних з вихованням та освітою дітей, тому завдання педагогів систематично й активно розповсюджувати і прищеплювати педагогічні знання, допомагати сім'ям усвідомлено виховувати дітей, пропагувати кращий досвід родинного виховання, стимулювати наступність між сімейним вихованням і суспільною дошкільною освітою;

- серед найбільш поширених форм взаємодії ЗДО з родиною є: індивідуальні (бесіди, консультації, відвідування сімей, доручення батькам тощо) та колективні (консультації, групові й загальні збори, конференції, виставки, лекції, гуртки; оформлення інформаційних і тематичних стендів, фотомонтажів; радіопередачі, вечори запитань і відповідей, «зустрічі за круглим столом» тощо);

- вважаємо, що застосування названих форм та методів взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї повною мірою забезпечує ефективне навчання, виховання та розвиток дітей раннього та дошкільного віку, що, в принципі, і є основною метою педагогіки партнерства.

Основними цілями партнерства в дошкільній освіті є сприяння у вирішенні будь-яких проблем, зміцнення демократії, досягнення згоди шляхом переговорів між сторонами щодо найважливіших стратегій розвитку. Партнерство завжди будується на добровільному і взаємовигідному співробітництві, спрямованому на досягнення учасниками освітнього процесу поставлених цілей. Основним завданням партнерства у закладах дошкільної освіти є підвищення якості та ефективності освіти, поліпшення тих показників діяльності, заради яких вони створювалися.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Запорожцева Ю. С. Взаємодія вчителів та батьків на шляху формування в учнів готовності до самореалізації основні принципи та критерії ефективного партнерства учасників освітнього процесу. *«Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах нової української школи»*: збірник науково-методичних матеріалів конференції (Житомир, 2019 р.) с. 29
2. Про дошкільну освіту: Закон України від 11 липня 2001 р. № 2628-III / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
3. Семенова Н. І. Формування здорової особистості дитини старшого дошкільного віку у взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї : монографія / Н. І. Семенова. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2018. 256 с.

4. Семенова Н., Лаврів Х., Бондарук Д. Взаємодія дошкільного установи та сім'ї у вихованні особистості дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. РОЗДІЛ I. Теорія виховання*. 2017. Вип. 2 (351). С. 19–29.

5. Як створити внутрішню систему забезпечення якості освіти. Електронний poradnik для директора ЗДО. URL: [Порадник – результат державно-приватно-громадського партнерства – Як створити внутрішню систему забезпечення якості освіти \(mcfrr.ua\)](http://mcfrr.ua)

REFERENCES:

1. Zaporozhtseva Yu.S. (2019) Vzaiemodiia vchyteliv ta batkiv na shliakhu formuvannia v uchniv hotovnosti do samorealizatsii osnovni pryntsyipy ta kryterii efektyvnoho partnerstva uchasnykiv osvitnoho protsesu. «Pedagogika partnerstva yak osnova rozvytku subiektiv osvitnoi diialnosti v umovakh novoi ukrainskoi shkoly»: zbirnyk naukovometodychnykh materialiv konferentsii (Zhytomyr, 2019 r.) s. 29 (in Ukrainian)

2. Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy vid 11 lyupnia 2001 r. № 2628-III / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (in Ukrainian)

3. Semenova N. I. (2018) Formuvannia zdorovoi osobystosti dytyny starshoho doshkilnoho viku u vzaiemodii zakladu doshkilnoi osvity ta simi : monohrafiia. Lutsk : PVD «Tverdnyia». 256 s. (in Ukrainian)

4. Semenova N., Lavriv Kh., Bondaruk D. (2017) Vzaiemodiia doshkilnoho ustanovy ta simi u vykhovanni osobystosti dytyny doshkilnoho viku yak psykhologo-pedahohichna problema. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. ROZDIL I. Teoriia vykhovannia*. Vyp. 2 (351). S. 19–29. (in Ukrainian)

5. Як створити внутрішню систему забезпечення якості освіти. Електронний poradnyk dlia dyrektora ZDO (2023). URL: [Як створити внутрішню систему забезпечення якості освіти. Електронний poradnyk dlia dyrektora ZDO. \(mcfrr.ua\)](http://mcfrr.ua)